

van szüksége reánk Európának, a kereszténységnek ezután is.

Ma is harangoznak minden délben. Mire emlékeztet bennünket a déli harangszó? (Magyarország, Európa, a kereszténység nagy megmentőjére, a nándorfehérvári győzőre, Hunyadi Jánosra.) Valahányszor halljátok a déli harangszót, emlékezzetek rája s azokra a vitéz magyarokra, akik akkor is, ma is életüket áldozzák hazánkért, Európáért, Krisztus hitéért!

III. Összefoglalás. (Közös megbeszélés alapján: táblára írt vezérszavakkal való megrögzítéssel.)

(A tábla képe az összefoglalás után.)

Hunyadi, a kereszténység védőpajza.

Származása: atyja erdélyi telepes bíró, kenéz.

János gyors előrehaladása. (Vitézség.)

Célja: hazája védelme,
a kereszténység megvédése.

Hadjáraitai: védekezők — Szeben, (Kemény S.), Vaskapu, Nándorfehérvár. (1456 júl. 21—22.)

támadók: hosszú hadjárat, Várna, Rigómező.

Kormányzó: 1446—1452.

Országos főkapitány: Nándorfehérvár. Kapisztrán János.
(Dugovics T.)

Világtörténelmi jelentőségű győzelmére emlékeztet a déli harangszó!

Vicsay Lajos.

Német nyelv.

(Beszámoló a Debreceni Nyári Egyetem német nyelvi továbbképző tanfolyamán szerzett tapasztalatokról.)

Az augusztus 1—18-ig tartó Debreceni Nyári Egyetem ez idén a magyarságtudomány, a hungarológia szolgálatában állott. Népes külföldi csoportok (150 olasz, 40 német, több bolgár, finn, francia és spanyol), valamint mintegy 500 magyar hallgató részvételével zajlott le ez a továbbképzést és nyaralást egyaránt jelentő debreceni tartózkodás.

A Nyári Egyetemmel párhuzamosan Nemzetiségi Tanfolyam, Sajtótanfolyam is működött, továbbá a vallás- és közoktatási Miniszter Ur a Német Tudományos Intézet és a Német Akadémia közreműködésével ugyanekkor német szakos tanárok részére továbbképző tanfolyamot szervezett, amelyen 80 ösztöndíjas és több önköltséges tanár vett részt.

A tanfolyam célja a szakos tanárok ismereteinek a felújítása, kiegészítése, indítékok nyújtása, tapasztalatok megbeszélése, hogy a német nyelv tanárának nehéz munkáját ezáltal is elősegítse.

A tanfolyam előadói között ott találtuk a magyarországi egyetemek német professzorai közül Pukánszky Bélát, Koszó János, Schwartz Elemért, Thienemann Tivadart, az egyetemek német lektorait, a debreceni Középiskolai Tanárképző gyakorló iskolájának igazgatóját, Jausz Bélát, valamint Németországból Freyer, Gierach és Koch egyetemi tanárokat.

Az előadások részint a főiskolákon szerzett elméleti ismeretek felújítását célozták, részint gyakorlati vonatkozásúak voltak.

Minket, akik gyakorlatilag foglalkozunk a német nyelv tanításával, ezúttal az utóbbiak érdekelnek.

A német nyelvtanításban ma a lélekölő grammatizáló módszer és a másik túlzást jelentő közvetlen vagy direkt módszer helyett általánosan a közvetítő vagy mérsékelt reformrendszer elvei uralkodnak.

Ez a módszer az egyoldalú értelmi képzéssel, másrészt a gépiesen elsajátított beszédtechnikával szemben a lélek összes erőit foglalkoztatja.

A német nyelvtanításban ma is megszíveljük és követjük a direkt módszer híveinek, Viëtornak és Max Walternek azt a követelését, hogy az élő nyelvet, az élő beszédet minél többet gyakoroltassuk. Ugyancsak velük együtt valljuk a helyes kiejtés és a dal jelentőségét. Ugyanígy a tanítási óra egyes fókáin a fül, a száj, a szem és a kéz egymásutáni foglalkoztatásában is egyetértünk velük.

Nem követjük azonban őket az anyanyelv teljes mellőzésében. Az anyanyelv kizárása a tanításból bizonyos helyeken, főleg a kezdő fokon, lehetetlen. Értelmetlen tanulást, vagy pedig csak körülírással, hosszadalmas magyarázgatásokkal történő idő- és munkapazarlást eredményezne.

Gouint és a direkt módszer híveit követjük, amikor gyakran alkalmazzuk a cselekedtetést a kezdő fokon, továbbá a szemléltetést, de a külső és a belső szemléltetést egyaránt fontosnak tartjuk.

A német nyelvtanításban a lehetőségig érvényesítjük a munkaiskola elvét. Ezáltal azt érvényesítjük, hogy az idegen nyelv anyaga a tanulók sajátjává válik, átéli azt. Sokat beszélgetjük tanulóinkat. Nagy jelentősége van itt az utánzásnak, a karnak, amelyet minden egység feldolgozásánál az egyes tanulók után ismételtén, megerősítés céljából alkalmazunk. Általában amit csak lehet, német nyelven mondunk (buzdítás, dicséret, rossz-

szalás), és német nyelven kívánjuk tanulóinktól a jelentéseket, a kérdéseket. Ez eleinte nehezen megy, de idővel kellő gyakorlottságra tesznek szert e téren. Ezzel is hozzájárulnak a német óra sajátos hangulatának a megteremtéséhez, valamint bizonyos gyakorlati frazeológia, szólamkincs, szólások, mondások elsajáttatásához. Az óra eleven, liktető együttműködés jegyében folyik.

A beszédgyakorlatokkal meginduló nyelvtanulás rövidesen a könyvre támaszkodik. A könyv olvasmányai nyújtják a beszélgetések anyagát, egyúttal rögzítik a szerzett ismereteket. Ezért az olvasókönyv a német nyelvtanításban központi helyet kap. A jól szerkesztett tankönyv döntő fontosságú. Az iskola és a családi élet, a falu és a város, a természet, az ipar és a kereskedelem, az ország élete, továbbá a német nép hazája, története, szokásai, munkája alkotják tartalmát.

A könyv a kezző fokon a közvetlen környezetből veszi anyagát. Ez a kör állandóan bővül. A hangsúly itt még a német nyelven van. Későbbi fokon a művelődésrajz, a Kulturkunde szempontja is érvényesül. Megismerjük magát a német népet, földjét, életét. Mindezek az olvasmányok alkalmat adnak az összehasonlításra, miáltal önmagunk életének, nyelvének, szellemének mélyebb megismerésére juthatunk. Kiemeljük a két népre jellemző vonásokat és tudatosítjuk azokat.

A változatos tartalmú, jól illusztrált és hangulatos tankönyvből öröm a tanítás és a tanulás.

A beszédgyakorlatokat csak alapos, szilárd szókészletre építhetjük. Épen ezért a szók és a szólások megtanulását szigorúan megkívánjuk. Már az olvasmánytárgyalást előkészítő beszédgyakorlatnál, de egész tanításunk folyamán gyakran alkalmazzuk a kart. Az új szavakat, kifejezéseket, mondatokat előbb egyenként, majd karban ismételtetjük. Erre az a megfontolás készítet, hogy a tanulókat minél többször megszólaltassuk, beszédmozgási és hallási képzeteiket megerősítsük, ezek idegpályáit begyakoroljuk, hogy ily módon könnyű és gyors reprodukálást érhessünk el.

Bizonyos mértékig különbözik eljárásunk az alsó és a felső két osztályban. Az I. II. osztályban még többször fordulunk az anyanyelvhez. A III. IV. osztályban azonban már a tanulóknak szerzett szókincsére építünk. Az olvasmány tartalmát mondatenként, vagy összefüggően előrebocsátjuk, az új szavakat megértetjük. Ezt néha a mondat értelméből kitalálják tanítványaink. Máskor képen való szemléltetéssel, egy mozdulattal, rajzzal, szinomiával, nem utolsó sorban anyanyelven történő megnevezéssel értetjük meg. Mindegyik új szót jól begyakoroljuk, és mondatba illesztjük.

Ezt követi az olvasmány bemutatása. A bemutatást akként végezzük, hogy a tartalom szempontjából jelentős elemeket hangsúlyozással kiemeljük. Ezt a fordítás követi. A fordítás ellen és mellett egyaránt sok érvet sorakoztatnak fel. Kétségtelen, hogy a teljes megértés érdekében szükséges. Mégpedig a kezdőfokon a szöveghez ragaszkodva, szószerint is, de aztán minden esetben magyarosan is. Itt számos alkalom kínálkozik a két nyelv és a két nép szellemének a különbözőségére való utalásra. A magyarról németre fordítás pedig a nyelvtani tudásnak és a német nyelvkészségnek a fokmérője.

A nyelvtan tanításában induktív úton járunk el. A tanítás nyelve itt a magyar. Lehetőleg összefüggő anyagon szemléltetjük a nyelvi jelenséget, megfigyeljük az új elemet, és aláhúzással kiemeljük. Megállapíthatjuk a szabályt, majd példánkon alkalmazzuk és a könyvből való kikerestetéssel gyakoroljuk. Csak a fontos nyelvtani ismereteket tárgyaljuk alaposan. A nyelvtanulásban nagy jelentősége van a szóindukciónak (analógiának). A paradigmák a mondatban értékesek. Soha se felejtsük el, hogy nem a szabály tudása, hanem a tanultak alkalmazása a célunk.

Az írásgyakorlatok a tanultak rögzítésére valók. A fül, a száj, a szem után a kezét foglalkoztatjuk. Az óra elején a táblára írt házi feladatot közösen javítjuk. Az óra folyamán az új szavak felírása után a lehetőség szerint ugyancsak íratunk. A házi írásbeli feladatot jól előkészítjük. A megoldásra útmutatást adunk. A feladatokat a tanulók én-jével hozzuk személyes vonatkozásba, hogy ezáltal lelki igényük legyen a kifejezés. Így szívesen írnak tanulóink, különösen ha nem terheljük túl őket. Keveset, de jól végeztessünk!

A német nyelvtanításban egyesek a beszédképesség elsajátítását, mások az olvasott szöveg vagy az írás megértését tartják fontosabbnak. Ezek azonban szorosan egybetartoznak. A mi körülményeink között mégis jelentőségre a szóbeli nyelvtudás a fontosabb, de a többi sem hanyagolható el.

Az új nyelvtanítási mozgalmak a tanítás élénkítésére felhasználják a rádiót és a grammofont is. Ezekből sok előny származhat, de az élő szót, a tanárt teljesen soha sem helyettesíthetik.

Különös érdeklődéssel fordul a mai nyelvdidaktika az énekhez, amelynek élénkítő, kedvet teremtő szerepét mindinkább felismerik. Ezért a tanítás különböző fokán elővesszük. A tanulók igen nagy örömmel énekelnek. Csak úgy sugárzik ilyenkor az arcuk. Átélik és átérzik a dal mondanivalóját, hangulatát. Sajnos, miként erre Lux Gyula is hivatkozik, hiányzik eddig magyar iskolákban használható, alkalmaknak, tárgykörök-

nek és életkornak megfelelően elrendezett német népdal vagy tanulói fűjságnak szánt énekgyűjtemény.

Utoljára hagytuk, de csak a kiemelés végett a német nyelv tanárának szerepét. Jól tudjuk, milyen fontos tényező minden tárgynál a tárgy tanítójának az egyénisége. Talán nem túlozunk, ha a német nyelvénél ezt különösen fontosnak tartjuk. Azt a kis félénk, tíz éves gyermeket megnyerni, érdeklődését állandóan fenntartani, egy más szellemi világba bevezetni nem könnyű feladat. A német nyelv tanítója legyen élénk, vidám lelkületű, őrizzen meg magában mindvégig valami örök gyermeket. A jó pszichológus és pedagógus szemével nézze a gyermeket, és tudjon vele bánni. Szeresse a gyermeket, szeresse a hivatását és a tárgyát, mert ezzel nehéz munkáját megkönnyíti, továbbá magának és a reá bízottaknak is sok lelki örömet szerez. Lélekkel tanítson és önátadással foglalkozzék tanítványjaival. Különben itt nem a jó tanácsokon, hanem a tanár egyéniségén fordul meg minden.

Ezekben mutathatunk rá a mai német nyelvtanításban érvényesülő főbb szempontokra. A tárgyat nemcsak ilyen rövid beszámoló keretében, hanem a széleskörű vonatkozó, főleg idegen nyelvű szakirodalomban sem lehet kimeríteni. A német nyelvtanításnak is örök problémája marad, miként magának a pedagógiának is: a folytonos törekvés a tökéletesedés felé. Mindez elsősorban rajtunk egyénéken, embereken, pedagógusokon múlik. Nagyon igaz az a megállapítás, amire a német birodalmi nevelésügyi miniszter 1958. január 29-i új tantervi rendelkezésében is rámutatott: „Eine Schule ist so viel wert, wie die Erzieher, die in ihr wirken.“ (Erziehung und Unterricht in den höheren Schulen.)

Vigyünk tehát mennél többet a magunk értékeiből iskolánkba, hogy lelkiekben gyarapodva gazdagítsuk a magyar életet.

Schleicher Lajos.

Földrajz

A levegő páratartalma és a lecsapódás

(Általános földrajz)

(Tanítás a polgári, fiúiskola IV. osztályában.)

I. Bevezetés. A tanulók beszámolnak az előbbi tanítási óra anyagáról. (Szélrendszerek.) A föld nagy szélrendszerei, a paszszát, a monszun és a ciklonok a csapadék szállításában játszanak fontos szerepet. Ezt múlt évi tanulmányainkból tudjuk. A levegőben mindig van vízpára. A mozgó levegő a vízpárát ma-